

Länsstyrelsen
GOTLANDS LÄN

Omfattning och utveckling av fisketurism i Gotlands län

- redovisning av 2007 års regeringsuppdrag

Rapporter om natur och miljö – nr 2008: 7

Omfattning och utveckling av fisketurism i Gotlands län

- redovisning av 2007 års regeringsuppdrag

Lars Vallin & Rolf Gydemo

Omslagsbild: Fisketurister från Polen. Foto – Lars Vallin

ISSN 1653—7041

LÄNSSTYRELSEN I GOTLANDS LÄN – VISBY 2008

Sammanfattning

Gotland har nära 80 mil kust och ett antal insjöar (träsk). På kusten råder fritt fiske med handredskap och med nät medan fisket i insjöarna är förbehållet fiskerättsägarna, med tre undantag där fiskekort säljs. Genom det fria fisket saknas indikatorer som antal sålda fiskekort för att beräkna antalet besökande, vilket uppskattningsvis kan röra sig om upp mot ett tusental.

Genom aktiv fiskevård har beståndet av havsöring utvecklats till ett av de mer attraktiva, inte bara för svenska fisketurister. Fiskevård bedrivs även för att förbättra de kustlevande bestånden av gädda och abborre. Då inga utsättningar görs, sker fisket enbart på naturliga, vilda fiskar, vilket ger ett mervärde.

Endast tre företag kan ses som fisketurismföretag men flera logiuthyrningsföretag använder tillgången till sportfiske i sin marknadsföring. Gotlands särpräglade natur, fiske på vilda bestånd och en hög tillgänglighet är delar av möjligheterna för en allmänt växande fisketurism. Hög tillgänglighet för alla inom ramen för det fria handredskapsfisket kan också betraktas som ett hinder för utveckling av fisketurismföretag med fiskepaket och guidning som bas. Länsstyrelsen menar dock att åtgärder för att utveckla fisketurismen på Gotland ska beakta både möjligheterna till hög tillgänglighet för en allmän turism inom ramen för det fria handredskapsfisket och möjligheterna till kommersialisering via bärkraftiga företag. Samtidigt måste regelverket inom det fria handredskapsfisket ses över för att säkra resursen långsiktigt. Samverkan, kreativa lösningar och en långsiktig och välfinansierad fiskevård är ledorden i denna utveckling. Sport- och fritidsfiske är traditionellt mycket mansdominerade aktiviteter. Potentialen för fler fiskande kvinnor är stor. Att öka kvinnors delaktighet i fiskerirelaterade frågor leder sannolikt också till att nya utvecklingsmöjligheter skapas, vilket borde utnyttjas.

Inledning

I regleringsbrevet för år 2007 gav regeringen landets länsstyrelser i uppdrag att redovisa aktuell omfattning och utveckling av fisketurismen i länet, redovisa hinder för utvecklingen samt föreslå åtgärder som kan skapa förutsättningar för en positiv utveckling av fisketurismen i länet.

Fiskeriverket hade ett motsvarande uppdrag för landet.

I denna lätt omarbetade rapport presenteras den redovisning som lämnades från Gotland. För rapporten svarar Lars Vallin & Rolf Gydemo.

I samarbete och samfinansiering mellan länsstyrelserna och Fiskeriverket genomförde SCB en undersökning om företag m.fl. med fritidsfiskerelaterad verksamhet 2006. Denna undersökning ger underlag såväl för länens redovisningar som för Fiskeriverkets nationella perspektiv. För Gotlands del, med endast tre företag, är underlaget för litet för mer långtgående slutsatser kring företaget i länet, men det finns inget som motsäger de generella resultaten i undersökningen.

Då Fiskeriverket redovisar fisketurism ur en nationell synpunkt, avgränsas denna redovisning till förhållandena i länet.

Gotlands förutsättningar

Den gotländska kusten – 80 mil tillgängligt vatten

Gotland omges av nära 80 mil kustvatten, tillgängligt för var och en för fiske enligt reformen om det fria handredskapsfisket från 1985. Även fiske med rörliga redskap som nät är tillåtet. Under vissa perioder och i vissa områden finns av fiskevårdsskäl bestämmelser om fiskeförbud och fredade arter.

Den gotländska kusten är på många platser vild, vacker och attraktiv för sportfiskare.
Foto: Lars Vallin

Den nordvästra och norra delen av kusten kännetecknas av pallen, dvs ett smalt grundområde med brant stup till stort djup. Detta ger möjlighet till fiske såväl efter t.ex. havsöring som söker föda i det grunda vattnet på pallen, som möjlighet att fånga torsk som går i det djupare vattnet utanför pallkanten. Sportfisket sker ofta genom att man vadar ut en bit på pallen.

Den sydvästra och hela den östra kusten är mer långsamt sluttande och grundare. Andelen vikar är också större vilket ger en större fiskrikedom och goda möjligheter till fiske såväl genom att vada som från båt. Ofta förekommande arter är förutom havsöring, gädda och abborre, marina arter som flundra, piggvar och strömming.

Tillgången på fisk i hav och sjöar varierar naturligt men också på grund av mänsklig påverkan. Det är väl känt för de flesta att exempelvis mängden torsk i Östersjön idag är en spillra av förekomsten under början av 1980-talet, något som naturligtvis påverkar möjligheterna till ett framgångsrikt sportfiske efter torsk på Gotland.

Bestånden av gädda och abborre på kusten har också kraftigt decimerats av orsaker som ännu inte är helt utredda. Mycket tyder dock på att storskaliga förändringar i Östersjöns näringsväv har påverkat bestånden av gädda och abborre negativt. Fram till några år in på 1990-talet arrangerades fisketuristresor för främst tyska besökare för gäddfiske på östra sidan av ön. Med vikande gäddbestånd upphörde verksamheten.

Den art som idag lockar de flesta sportfiskande besökarna till den gotländska kusten är utan tvekan havsöringen som fortplantar sig i de gotländska vattendragen och växer upp längs kusten. Havsöringen är en utmärkt sportfisk och i god kondition en läckerhet på matbordet.

Havsöring - den art de flesta besökare fiskar efter. Foto: Lars Vallin

Sjöarna (träsken) – enskilt ägda

Till skillnad från vattnet längs kusten som är fritt för var och en att fiska i, finns stora inskränkningar i rätten att fiska i de gotländska inlandsvattnen. Här finns inga reformer för ett fritt fiske liknande det på kusten. Ett vanligt sätt att förvalta fiskerättigheterna i sjöar och vattendrag är att bilda en fiskevårdsområdesförening, för ett enstaka vatten eller för ett större område med många ingående vatten. Till dessa vatten kan då i allmänhet fiskekort lösas. På Gotland finns idag inga sådana konstruktioner med några få undantag; Paviken/Västergarnsån, Tingstade träsk och Bläsebrottet. Här kan man genom olika former av samfälligheter eller genom upplåtelse av vatten från en ägare lösa fiskekort. I övriga inlandsvatten på Gotland krävs vattenägarens tillstånd för att få fiska.

De flesta träsken är små och grunda med lågt eller inget fisketryck. De vanligaste arterna är abborre, gädda, vitfiskar (mört, sarv, ruda, sutare). I många träsk finns också flodkräfta, i regel i svaga bestånd p.g.a. sjöarnas karaktär. Träskens storlek gör att bestånden är känsliga för högt fisketryck.

Viljan att upplåta enskilda vatten till allmänheten för fiske är liten. Liten storlek, komplicerade ägarbilder och lågt nyttjandeintresse är några orsaker. Försök att bilda fiskevårdsområden har ännu inte varit framgångsrika. Med hänsyn till sjöarnas storlek och beståndens känslighet, vore större områden att föredra.

Grov abborre är relativt vanlig i många av träsken. Foto: Lars Vallin

Aktuell omfattning och utveckling

Sportfisket med spö inriktar sig i första hand efter havsöring men även gädda och abborre är attraktiva arter. Fritidsfisket med nät har fler målarter där även flundra och strömming tillhör de attraktiva målarterna. Torsk och piggar, liksom under våarna näbbgädda tillhör också attraktiva arter. På våren sker ett inte ringa sportfiske efter id i samband med lekvandringen i Gotlands största å, Gothemsån.

Även om de ”konventionella” arterna är de som attraherar flest sportfiskare, finns det ”artjägare” som försöker fånga så många olika fiskarter, eller så stora exemplar, som möjligt. I sjön Paviken har flera rekordrudor fångats, vilket lockar fiskare. Men även för andra och mer udda arter finns det en potential. Exempelvis sattes det nuvarande svenska rekordet för rötsimpa år 2005 vid Gotland.

En stor och viktig potential är ”alla övriga” arter. Dessa arter, t.ex. mört, sarv, sutare, id m.fl. vitfiskar men även arter som tobis, simpor och gers, är ännu inte så attraktiva men ofta bland de arter som fångas av icke-specialisterna.

Fisket på kusten omfattas av det fria hundredskapsfisket. Detta gör att indikatorer som t.ex. sålda fiskekort saknas som parameter för att beräkna antalet fisketurister som besöker länet. Försäljning av fiskekort sker endast till tre insjöar, därutöver sker upplåtelser direkt av fiskevattenägare. Försiktiga uppskattningar har gjorts och pekar mot mellan 500 och 1000 turister som besöker ön för i första hand fiske. Därtill kommer fiske som en delaktivitet i samband med semesterresa.

Inom Gotlands län finns tre företag som bedriver fisketuristisk inriktad verksamhet. Två av dessa är enmansföretag där fisketurism (guidning/fiskecharter etc.) utgör en inkomstkälla, medan det tredje har fisketurism som en integrerad del i uthyrning av logi, konferens och restaurangverksamhet. Därtill kommer ett antal stuguthyrningsföretag som i sin marknadsföring anför sportfiskemöjligheter. Hur stor andel av dessa företags verksamhet och ekonomi som kan hänföras till fisketurism har inte gått att uppskatta.

Under ett antal år har olika projekt bedrivits för att bygga Gotland som fisketurismsmål. Erfarenheter från dessa visar bl.a. att förstagångsbesökare kan anlita guide, men vid nästa besök har första besöket givit dem platser att fiska och bo på varför guidning då inte efterfrågas av förklarliga skäl. Att de kommer tillbaka är dock positivt för Gotland, och de kan ofta ha med sig nya besökare.

Antalet besökare till projektet Fiskeland Gotlands hemsida var under år 2006 ungefär 200 per dag. Traditionellt har Gotland besökts av svenskar, danskar och tyskar för öringfiskets skull. Under sista året projektet Fiskeland Gotland löpte, upplevdes en invasion av fiskare från Finland. Det grundades på en artikel i ett stort finskt magasin (Erä) som publicerades hösten 2005. Ytterligare en artikel kommer och det är helt klart att Gotland nu är ett attraktivt resmål för finska sportfiskare. Tidigare reportage i facktidskrifter såväl i Sverige som i Danmark har också kunnat avläsas i ökat antal besökande sportfiskare.

Med början i liten skala för 7 år sedan, arrangeras nu nordens största landbaserade fisketävling efter havsöring på Gotland, Öringträffen, ett evenemang som lockar fler än 100 deltagare. Arrangemanget har vuxit utan egentliga marknadsföringsinsatser, främst genom inlägg och kommentarer på Internet.

En övergripande policy hos länsstyrelse såväl som i de projekt som verkat, har varit att bygga på de naturliga, vilda, resurserna. Därmed har fiskevård varit en hörnsten i utvecklingsarbetet. Från att tidigare i stort sett enbart inriktats på havsöringsfiskevård, har under senare år alltmer arbete lagts ned på åtgärder för kustlekande gädda och abborre. Huvuddelen av arbetet bedrivs av föreningar med finansiering genom fiskevårdsmedel.

Havsöringsfiskevården har varit mycket framgångsrik och indikationer finns att även gäddfiskevården kan ha börjat ge resultat.

Med en bas i naturlig reproduktion, ställs krav på att fisket sker med hänsyn till beståndens bärkraft. Parallellt med problemet att uppskatta beståndsstorleken av olika arter, föreligger problemet med att uppskatta hur mycket som fångas – och av vem.

I SCBs undersökning framgår att såväl när det gäller gädda och abborre som havsöring fångas fler i fritidsfisket (fritidsfiske med handredskap, dvs sportfiske, och fritidsfiske med mängdfångande redskap som nät och ryssjor, s.k. husbehovsfiske) än i yrkesfisket. För att kunna bygga en hållbar fisketurism, måste därför insamling av fångstuppgifter förbättras.

Fisket efter havsöring längs den gotländska kusten ökar i popularitet. Foto: Lars Vallin

Utveckling av fisketurism på Gotland

Några aspekter att beakta:

- Tillgång till fisk av olika arter är grundläggande för en utveckling av fisketurismen på Gotland. Därför är också satsningar på åtgärder som så långt det går säkerställer tillgången på fisk nödvändiga. Exempel är en bättre finansiering av fiskevårdande åtgärder, regleringar av uttaget av fisk och en förbättrad fisketillsyn.
- Hög tillgänglighet för alla kan betraktas som en utvecklingsmöjlighet men kan också innebära svårigheter för den/de som vill kommersialisera fisketurism genom eget företagande via guider etc.
- Det fria fisket längs kusten och att inga uttagsbegränsningar finns kan uppfattas som en styrka men det kan samtidigt vara ett hot och en svaghet genom att det kan äventyra bestånden.
- Gotland är särskilt sommartid ett attraktivt familjesemestermål. Efterfrågan finns på fiskemöjligheter som en delaktivitet. Detta behöver utvecklas.

- Sport- och fritidsfiske är traditionellt mycket mansdominerade aktiviteter. En utveckling av fisketurismen på Gotland bör ta hänsyn till detta och vidta åtgärder för att underlätta för kvinnor att uppleva och uppskatta fisket.
- För yrkesfisket kan fisketurism utvecklas som ett komplement, t.ex. med charter.

Fisketurister kan delas in i flera olika kategorier där mål, specialiseringsgrad och ekonomisk förmåga varierar kraftigt. En utveckling av fisketurismen på Gotland måste därför också beakta de olika målgruppernas utgångspunkter.

Några exempel:

- En barnfamilj** som besöker Gotland under sommaren och i samband med en dag med halvdant väder vill fiska tillsammans. Vilket alternativ kan vi erbjuda dem?
- En företagskonferens** där deltagarna som en aktivitet ska få möjlighet att prova fiske med guide. Hur ordnar vi det?
- En havsöringsfiskare** som vill leva och bo billigt under sin vistelse här men som är extremt specialiserad i sitt fiske. Hur kan vi på Gotland bidra till att hans eller hennes upplevelser här blir minnesvärda?

Möjligheter och behov

Barnfamiljen (a) – här är tillgången till vatten kanske den viktigaste faktorn, och framförallt tillgänglighet till sjöarna. Behoven för att utveckla den delen av fisketurismen innebär därför att möjligheterna att lösa fiskekort till fler vatten måste förbättras. Detta kan åstadkommas genom att vattenägare diskuterar sig samman och ansöker till länsstyrelsen om att få bilda fiskevårdsområdesföreningar. Incitamentet för detta bygger naturligtvis på vattenägarnas eget intresse för en utveckling till en bättre förvaltning av fisket och genom information till vattenägarna om vilka möjligheter som finns.

Utvecklingsmöjligheter finns också för att bättre tillgängliggöra områden längs kusten för ett familjebaserat fiske, där barnperspektivet är en viktig utgångspunkt.

Företagskonferensen (b) – Den här typen av fisketurism bygger på kommersiella intressen och produkten som företaget köper måste därför hålla en viss kvalitet. Tillgång till kunniga guider är naturligtvis en förutsättning och en viktig faktor är sannolikt också tillgång till ett bra fiske. Både kustvatten och insjövatten kan vara aktuella. En lång rad säljbara produkter skulle kunna utvecklas.

Den specialiserade havsöringsfiskaren (c) – Under de senaste åren har antalet besökare som kommer till Gotland för att fiska öring ökat. Genom den forskning och de olika projekt som bedrivits den senaste tioårsperioden (senast Fiskeland Gotland) har den gotländska havsöringen satts på kartan ordentligt. Erfarenheten visar också att många av dem som kommer hit lockas av att fisken är vild och av att man kan uppleva enskildhet och orörda förhållanden. På många andra platser är visserligen antalet öringar fler men även fisketrycket högre. En utveckling av öringturismen på Gotland kräver noggrann förvaltning av resursen och sannolikt måste en begränsning av uttaget på något sätt genomföras. Våra egna bestånd är unika och i allmänhet små och tål inte en för hög beskattning. Om fisket däremot kan förenas med hållbara och långsiktiga villkor kan kustfisket efter havsöring och den turism det medför få en mycket positiv utveckling på Gotland.

Sammanfattning av möjligheter och hinder för utveckling av fisketurism på Gotland.

SWOT-analys med kommentarer.

Kusten

<u>Styrkor</u>	<u>Svagheter</u>
Lång kuststräcka	Svårt att kommersialisera
Lång säsong	Svårt att övervaka
Mycket hög tillgänglighet för alla	Svårt att följa upp fångster
Orörd och vild natur	Risk för överexploatering
Stora möjligheter till avkoppling och enskildhet	Ingen uttagsbegränsning
Vilda populationer	Få arter och vissa med vikande bestånd
Fritt fiske (kan också vara ett hot)	Fiskevårdens finansiering (behovet är större)
	Mycket mansdominerat
<u>Möjligheter</u>	<u>Hot</u>
Utveckling av fiskevårdande åtgärder	Överexploatering
Fiskevårdsavgift	Vikande bestånd
Bibehållen hög tillgänglighet under ansvar	Fritt fiske utan uttagsbegränsningar
Fångstbegränsningar	Dålig finansiering av fiskevård
Redskapsbegränsningar	
Fångstrapportering	
Differentiering av områden	
Marknadsföring	

Insjövatten

<u>Styrkor</u>	<u>Svagheter</u>
Fysiskt lättillgängliga	Endast ett tillgängligt vatten med laxartad fisk
Små och överblickbara	Små vatten och därmed små bestånd
Många vatten med bl a gädda, abborre och sutare	Mycket få kortvatten
Grov abborre i många vatten	Inga fiskevårdsområdesföreningar
Familjevänliga	Inga större strömvatten
	Mansdominerat
<u>Möjligheter</u>	<u>Hot</u>
Bildning av fiskevårdsområden	Svårt att kontrollera idag
Kortförsäljning	Överexploatering
Utveckling av gamla nedlagda kalkbrott	
Kontroll över uttaget	

Kommentarer och utvecklingsmöjligheter

1. Inom ramen för det fria handredskapsfisket finns begränsningar i möjligheterna att kommersialisera fisketurismen genom exempelvis guidningar. Tillgängligheten är hög för alla och guide inte nödvändigt för tillträde till resursen. Länsstyrelsen menar att det är viktigt att förena dessa båda mål; hög tillgänglighet samtidigt som man skapar förutsättningar för bärkraftiga företag.
2. Det är viktigt att bevara grundtankarna i reformen kring det fria handredskapsfisket; den stora tillgängligheten till stora vattenområden för alla. För att utveckla fisketurismen är det ändå befogat med en viss reglering av det fria handredskapsfisket. Exempelvis bör former för fångstrapportering utvecklas för att förbättra kunskaperna om uttaget och underlätta uppföljningar. Redskapsbegränsningar och fångstbegränsningar måste diskuteras. Resultat från gotländska märkningsförsök visar att drygt 80 % av återfångster på havsöring härrör från nätfiske. Undersökningar på fördelningen av kategorier fiskande visar ungefär det motsatta; en låg andel fiskar med nät i förhållande till andelen spöfiskare. Detta innebär en skev fördelning av nyttjandet av resursen. En begränsning av det strandnära nätfisket, som under vissa perioder fångar mycket fisk, skulle stärka bestånden och höja medelvikten på f a havsöring vilket automatiskt skulle gynna en utveckling av den kustbaserade öringturismen. Sådana åtgärder måste samtidigt kombineras med en fångstbegränsning inom spöfisket och en förbättrad fisketillsyn.
3. Sport- och fritidsfiske är traditionellt mycket mansdominerade aktiviteter. Detta innebär att det finns en stor potential för en utveckling av fisketurism riktad mot kvinnor. Att öka kvinnors delaktighet i fiskerirelaterade frågor leder sannolikt också till att nya utvecklingsmöjligheter skapas. Män och kvinnor ser saker på olika sätt och exempelvis skulle etiska aspekter inom fisket troligen få en större genomlysning.
4. Fiskevårdens finansiering behöver stärkas. Under senare år har runt 400 000 kr kommit länet tillgodo i form av statliga fiskevårdsmedel. För att både långsiktigt bevara och utveckla resursen för nyttjande är behovet betydligt större. I den åtgärdsplan för fiskevård som redovisades till Fiskeriverket i början av året uppskattades det årliga behovet av fiskevård till ca 10 gånger så mycket, inklusive återskapande av våtmarker. En allmän fiskevårdsavgift skulle lösa stora delar av den svaga finansieringen.
5. För en hållbar utveckling av fisketurism bör de erfarenheter som gjorts inom Samförvaltningsinitiativet Gotland utnyttjas. Inom detta kunde olika nyttjare; yrkesfiske, sportfiske, husbehovsfiske tillsammans med forskning, naturintressen och myndighet, diskutera och enas om lokala förvaltningsformer. Väl underbyggda förslag ger möjligheter till en adaptiv förvaltning.
6. Yrkesfisket har kunskap om fiskeplatser som kan utvecklas för fiskeupplevelser.
7. Utöver de tre insjöar där fiske upplåts idag, finns ytterligare ett antal sjöar där goda möjligheter för fritidsfiske finns.
8. Ett antal vattenfyllda och övergivna kalkbrott finns på olika platser på ön. Dessa kan utvecklas för sportfiskeändamål.

Det finns stor potential för fler fiskande kvinnor. Foto: Lars Vallin
